

РЕ:ОСВІТА

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

Нова українська школа Дорожня карта реформи базової та профільної школи

Проект для обговорення

Київ 2021

УДК 373.5.014.3

За загальною редакцією Лілії Гриневич.

Авторський колектив:

Тетяна Вакуленко, канд. пед. наук; Лілія Гриневич, канд. пед. наук;
Вадим Карандій; Олена Лінник, д-р. пед. наук; Наталія Морзе, д-р. пед. наук;
Ганна Новосад; Оксана Пасічник; Анна Пуцова; Наталія Софій, канд. пед.
наук; Василь Терещенко, канд. філол. наук; Олег Фасоля, канд. пед. наук;
Оксана Федоренко, канд. пед. наук; Роман Шиян, канд. біол. наук.

Упорядники:

Михайло Грищенко, Марія Дупак.

Нова українська школа. Дорожня карта реформи базової та профільної школи. Проєкт для обговорення/ Вакуленко Т., Гриневич Л., Лінник О. та інші; за заг. ред. Л. Гриневич. – АКМЕ ГРУП, 2021. – 46 с.

Успішне впровадження реформи Нова українська школа на пряму залежить від ефективної співдії між усіма зацікавленими та залученими до зміни освітніми управлінцями, вчителями, батьками, профільними експертами та громадськими організаціями. Запропонована Дорожня карта – спроба запропонувати динамічний інструмент для співпраці, який допоможе всім зацікавленим сторонам ефективно планувати свою діяльність для успіху реформи.

У Дорожній карті представлено аналіз стану реалізації реформи, а також сформульовано ключові напрями подальшого впровадження змін, яким треба приділити увагу. На основі зібраних даних запропоновано конкретні завдання і кроки, які треба зробити, аби продовжилося успішне впровадження трансформацій у базовій середній школі, та позначено орієнтири щодо реалізації переходу до старшої профільної школи.

Створення Дорожньої карти реформи базової та профільної школи було ініційовано Громадською організацією «Ре:Освіта» за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». Проєкт документа формувався у експертних дискусіях та передбачає подальше широке обговорення.

УДК 373.5.014.3

РЕ:ОСВІТА

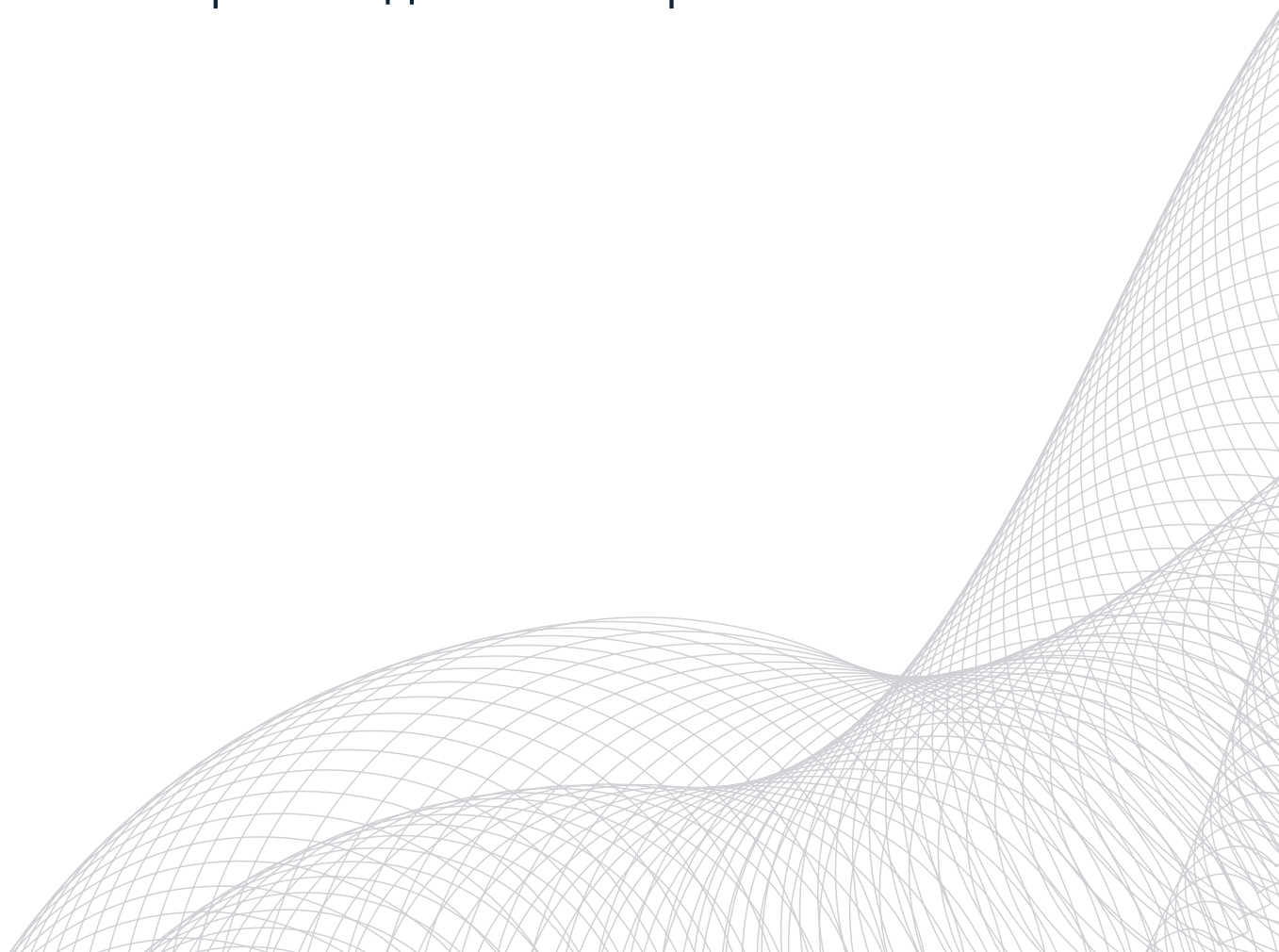

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

Нова українська школа

Дорожня карта реформи базової та профільної школи

Проект для обговорення

3

Вступ

5

Що зроблено

- 7 Оновлення змісту освіти
- 8 Професійний розвиток учителів
- 11 Формування мережі шкіл
- 12 Впровадження інклюзії
- 14 Цифровізація
- 15 Оцінювання якості освіти

17

Бачення кінцевого результату реформи

- 17 Компетентнісний зміст освіти готує до сучасного життя
- 18 Професія вчителя приваблює найкращих
- 20 Сучасна мережа шкіл
- 21 Інклюзія втілюється практично
- 22 Сфера освіти цифровізована наскрізно
- 23 Система оцінювання якості дає змогу ухвалювати ефективні рішення

24

Чого потребують люди. Карта потреб стейкхолдерів

26

Що треба зробити і як

- 26 Компетентнісний зміст освіти
- 29 Професійний розвиток вчителів
- 32 Доступна мережа шкіл
- 35 Інклюзія
- 37 Цифровізація
- 40 Оцінювання якості освіти

44

Узагальнений графік запровадження реформи

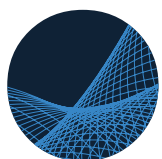
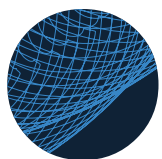
ВСТУП

Реформа «Нова українська школа» (НУШ) стала відповіддю на усвідомлений запит суспільства на якісну й доступну освіту. Роками накопичувалося невдоволення батьків застарілими методиками, дидактичними матеріалами, загалом змістом освіти, який не відповідає потребам сучасних учнів. Учителів деморалізували низький соціальний статус та рівень оплати праці, брак мотивації до професійного зростання. Поглибився розрив у матеріально-технічному забезпеченні між «престижними» і «звичайними» школами. Переважно українські школи мали низький рівень обладнання класних кімнат і природничих кабінетів, забезпечення інтернетом і комп'ютерною технікою.

Якість середньої освіти перед початком реформи ілюструє міжнародне дослідження якості освіти PISA-2018. Поряд із непоганими показниками читацької компетентності українських учнів дослідження виявило великі проблеми з математикою. Понад третина школярів не досягають навіть базового рівня знань із цього предмета. Загалом, якщо порівняти з країнами Організації економічного

співробітництва та розвитку (ОЕСР), успішність українських учнів у читанні, математиці та природничо-наукових дисциплінах – нижча приблизно на один рік навчання. Дослідження PISA показало, що в Україні звужується рівний доступ до якісної освіти. Учні з високим соціально-економічним статусом мають у два-три рази більше шансів досягти високих показників у навчанні, ніж їхні однолітки з низьким соціально-економічним статусом. Найменші шанси на успішне майбутнє – у дітей із сільської місцевості. Тривожні тенденції підтвердили моніторингові дослідження якості початкової освіти, які провів Український центр оцінювання якості освіти у 2016–2018 роках.

Експерти почали обговорювати задум і основні напрями реформи середньої освіти ще в 2014 році на майданчику парламентського Комітету з питань освіти і науки. Основна мета, що закладалася в реформу загальної середньої освіти, – перейти від школи знань, здебільшого теоретичних, до школи компетентностей 21-го століття. Ми прагнули створити в Україні компетентнісну й цікаву для дитини

Аби реформа відбулася, в усіх зацікавлених має бути її цілісне бачення. Ми, експерти, причетні до реформи «Нова українська школа», підготували таке бачення у формі дорожньої карти.

школу – яка мотивує вчитися, вчить застосовувати знання на практиці, формує навички, необхідні для успішної особистісної та професійної самореалізації. І, звісно, закладає цінності, які допомагають формувати ставлення в різних життєвих ситуаціях.

У 2016 році Колегія Міністерства освіти і науки затвердила концепцію реформи «Нова українська школа» із засадничими принципами, основними напрямками і графіком впровадження до 2030 року. У вересні 2017 року Верховна Рада ухвалила новий рамковий закон «Про освіту», який заклав нормативне підґрунтя реформи. Тоді ж понад 140 шкіл почали пілотне впровадження нового Державного стандарту початкової освіти. І вже у 2018–2019 навчальному році всі першокласники країни вчилися за цим стандартом.

За графіком, передбаченим концепцією реформи, у вересні 2021 року учні пілотних класів перейшли до 5 класу. Вони вже навчаються за новим Державним стандартом базової освіти, який розробляли у 2019–2020 роках. Однак, спостерігається недостатня підтримка пілотних шкіл та вчителів у впровадженні нового змісту освіти та нових методик і технологій навчання. А від успіху цього пілоту залежить якість впровадження реформ у базовій школі з 2022 року, коли всі п'ятикласники розпочнуть навчатися за новим Держстандартом. У 2027 році ці ж діти мають піти в новостворену профільну середню школу, а у 2029-му для них уперше відкриються двері дванадцятого класу.

Ключ до успішного впровадження змін – залучення широкого кола небайдужих до майбутнього української школи й, передусім, громадських організацій. Зокрема, на першому етапі впровадження НУШ спільнота

EdCamp-Ukraine, ГО «Освіторія», ГО «Смарт освіта», студія онлайн-освіти «ЕдЕра» та інші представники громадського сектору зробили значний внесок у впровадження змін.

Аби реформа відбулася, в усіх зацікавлених має бути її цілісне бачення. Ми, експерти, причетні до реформи «Нова українська школа», підготували таке бачення у формі дорожньої карти. Вона зрозумілою мовою пояснює, як Нова українська школа має впроваджуватися далі, яких результатів необхідно досягти, які кроки потрібно зробити.

Ми готували цей документ поступово:

- проаналізували стан реалізації реформи, передбаченої Концепцією Нової української школи;
- сформулювали ключові напрями, яким треба приділити увагу;
- підготували аналіз політики й на цій основі – конкретні завдання і кроки, які треба зробити, аби продовжилося успішне впровадження реформи у базовій середній школі, та позначили орієнтири щодо реалізації переходу до старшої профільної школи.

Напрями політики формувалися в експертних дискусіях, а проєкт Дорожньої карти обговорювали на засіданнях Клубу НУШ і зустрічах спільноти EdCamp.

Запрошуємо також усіх небайдужих до обговорення цього документа. І просимо надсилати ваші зауваження та пропозиції на електронну адресу: **team@reosvita.org до 30 листопада 2021 року.**

Сподіваємося, що ця дорожня карта стане дієвим динамічним інструментом освітньої політики щодо впровадження реформи «Нова українська школа».

ЩО ЗРОБЛЕНО

Концепція Нової української школи, унормована в законах «Про освіту» (2017 рік) та «Про повну загальну середню освіту» (2020 рік), передбачає створення нової структури шкільної освіти. Вона складається з трьох рівнів – початкової, базової та профільної середньої шкіл. Навчання в середній школі відтепер триватиме 12 років. Перший 12-й клас з'явиться 2029 року.

Така тривалість навчання обслуговує насамперед новий компетентнісний зміст освіти і справжню трирічну старшу профільну школу. Уже затверджено Державний стандарт початкової та Державний стандарт базової освіти. Вони передбачають оновлені результати навчання на основі сучасних знань, здатності їх застосовувати, а також наскрізних умінь – так званих «м'яких» навичок. У 10-12 класах учні зможуть навчатися за академічним спрямуванням, ґрунтовно поглиблюючи свої знання за певним профілем, або ж за професійним спрямуванням – здобуваючи професію поряд із середньою освітою.

Завершується перший етап реформи, під час якого НУШ впроваджено в початковій школі.

Уперше реформа шкільної освіти підкріплена фінансовими інвестиціями. Протягом 2018-2020 років із державного бюджету на створення нового освітнього простору було виділено майже 4 млрд гривень. Сучасні меблі, комп'ютерні та інтерактивні технології, дидактичні матеріали, станції друку та інші необхідні для освітнього процесу засоби закупили для початкових класів українських шкіл. Також розпочаті програми забезпечення природничих кабінетів сучасним обладнанням, комп'ютерною технікою та інтернетом.

Водночас реформа супроводжувалася підвищенням кваліфікації вчителів. Усі вчителі початкової школи і вчителі-предметники, які викладають у початкових класах, пройшли онлайн-навчання з нових педагогічних під-

ходів і методик, а також очні тренінги на базі обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти.

Розширено педагогічну свободу. Вчителі можуть самостійно, у межах державних стандартів освіти, формувати освітні та навчальні програми й експериментувати з підходами до викладання. Педагоги можуть самостійно вирішувати, де, як і коли підвищувати свою кваліфікацію – брати участь у стажуваннях чи тренінгах, в очних семінарах-практикумах чи в онлайн-навчанні тощо. Провайдерами цих послуг можуть бути не лише державні чи комунальні установи, а і приватні та громадські організації.

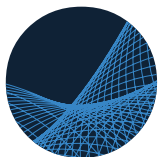
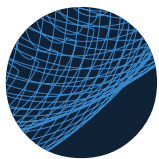
Розширено доступ до якісної освіти. Уже діє мережа з понад 1000 опорних шкіл та забезпечено підвезення шкільними автобусами, аби діти з маленьких сіл могли здобувати кращу освіту. Поряд із цим із 2019 року запроваджено фінансову підтримку приватним школам за принципом «гроші ходять за дитиною» (у розмірі фінансового нормативу бюджетної забезпеченості одного учня).

Розширено можливість рівного доступу до освіти. Зокрема, забезпечено право дітей на територіальну доступність до початкової школи. Більше не діє ганебна практика перевірки знань для вступу до першого класу, яка в реальності означала «конкурс фінансових можливостей батьків».

На законодавчому рівні закріплено право кожного учня й кожної учениці обрати ті різновид та форму навчання, які найкраще підходять під його чи її потреби – очне, заочне, дистанційне, індивідуальне тощо. Також закріплено право кожного учня на навчання за індивідуальною освітньою траєкторією.

Українські школи стали більш дружніми до дітей з особливими освітніми потребами (далі – ООП). Відтепер заклади освіти зобов'язані створювати умови для їхнього навчання відповідно до індивідуальної програми розвитку, надавати психолого-педагогічні та корек-

Діти та їхні батьки вже відчули результати реформи. 81% опитаних батьків учнів пілотних шкіл позитивно ставляться до реформи НУШ.

ційно-розвиткові послуги. 2017 року запроваджено субвенцію на надання державної підтримки особам з ООП. Ці кошти спрямовуються на корекційні заняття для цих дітей, придбання спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку та на оснащення кабінетів інклюзивно-ресурсних центрів (далі – ІРЦ).

Децентралізовано систему управління освітою. Зокрема, засновники шкіл, якими здебільшого є місцеві органи самоврядування, отримали більше повноважень. Водночас і відповідальності за організацію якісного освітнього процесу з'явилося більше.

Для впровадження в школах сучасних зовнішньої та внутрішньої систем забезпечення якості освіти створено Державну службу якості освіти. Замість карального контролю, що діяв у минулому, новостворена організація допомагає школам ефективно розв'язувати проблеми. Команда Державної служби проводить інституційні аудити закладів – аналізує їхні слабкі та сильні сторони. У результаті школи отримують чіткі рекомендації, що та як можна покращити, аби зробити якість освітнього процесу вищою. Заклад має рік для роботи над помилками, і тільки у випадку абсолютного ігнорування проблем через рік можуть настати санкції.

Діти та їхні батьки вже відчули результати реформи. Моніторингове дослід-

ження, проведене у 2019 році, продемонструвало, що учні пілотних класів НУШ краще за своїх однолітків із непілотних класів уміють співпрацювати, обґрунтовувати свою позицію та ухвалювати рішення. 81% опитаних батьків учнів пілотних шкіл позитивно ставляться до реформи НУШ.

Але попереду найскладніше. У базовій школі зростає кількість предметів. Необхідно підготувати вчителів-предметників, забезпечити їх навчально-методичними матеріалами, обладнати освітнє середовище. Водночас зміст навчання має справді відповідати філософії НУШ. Тобто недостатньо написати нові державні і професійні стандарти. Освітні програми мають включати не тільки оновлені знання, але й уміння їх застосовувати, а також «м'які» соціально-емоційні навички. Їх впровадження повинно бути підтриманим цільовим підвищення кваліфікації вчителів та належним забезпеченням освітніми ресурсами.

Ще недостатньо вкорінилися принципи інклюзивного навчання. Аби інклюзивне освітнє середовище не перетворилося на формальність, потрібні серйозні зміни в підготовці вчителів, системі ресурсного забезпечення шкіл, популяризації інклюзії.

Величезні виклики постають перед системою підготовки та підвищення кваліфікації вчителів. Сформована сучасна нормативна база, яка лібералізувала

ринку послуг із підвищення кваліфікації. Однак усе ще не запрацювала формула фінансування професійного розвитку «гроші ходять за вчителем». Окрім того, сертифікація, як механізм незалежного оцінювання рівня кваліфікації вчителя, так і не вийшла за межі пілотування. Система має винагороджувати найбільш талановитих та креативних освітян і залучати їх до навчання й підтримки інших за принципом «peer-to-peer». Мають змінитися й підходи до оцінювання педагогів (замість атестації – сертифікація).

Масовий перехід середньої освіти на дистанційну форму через пандемію продемонстрував низький рівень готовності системи до застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Отже, потрібно покращувати стан цифрової інфраструктури та рівень інформаційно-цифрових компетентностей учнів і вчителів.

Зміни, які почалися в системі оцінювання якості освіти, потрібно закріпити та інституціоналізувати. Управлінцям на всіх рівнях, від школи до Міністерства освіти і науки, бракує об'єктивних даних про успішність учнів. Компетентнісний підхід до оцінювання щойно почав впроваджуватися. Тож потрібні методики, інструменти, інфраструктура для проведення комп'ютеризованих моніторингових досліджень міжнародного, національного й локального рівнів.

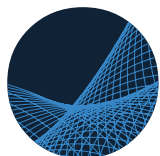
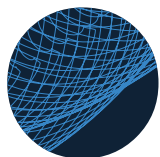
Оновлення змісту освіти

Зміст освіти – одна з ключових трансформацій реформи НУШ. Нові Державні стандарти переосмислюють підхід до того, чого саме та як саме ми навчаємо дітей. Замість того, щоби давати дітям виключно суму знань, Нова українська школа має формувати в них уміння, а також «м'які» навички, потрібні для життя у 21 столітті.

З початком реформи розроблено, пропілотовано та впроваджено в національному масштабі Державний стандарт початкової освіти. У 2020 році затверджено новий Державний стандарт базової загальної середньої освіти, який ціннісно і структурно продовжує новий Державний стандарт початкової освіти. У вересні 2021 року розпочалося пілотування цього держстандарту.

Проте варто сказати, що у 2017–2018 роках старі типові освітні та навчальні програми також змінилися під впливом ідей Нової української школи. Зокрема, 2017 року спрощено та адаптовано до положень Концепції НУШ 40 навчальних програм для 5–9 класів. У програмах відбулися такі зміни:

- впроваджено механізм реалізації компетентнісного підходу в навчанні предметів з усіх освітніх галузей;

Освітні програми мають включати не тільки оновлені знання, але й уміння їх застосовувати, а також м'які соціально-емоційні навички.

- до всіх навчальних предметів запроваджено наскрізні лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека» та «Підприємливість та фінансова грамотність»;
- перерозподілені навчальні години на вивчення деяких тем, майже в усіх навчальних предметах відбулося спрощення деяких тем.

Також у 2018 році оновлено типові освітні програми для 2-11 класів, які навчаються за старими державними стандартами. У них з'явилися опис ключових компетентностей у редакції Концепції НУШ та наскрізні лінії, які мають реалізовуватися в усіх освітніх галузях.

Тоді ж МОН разом з освітянською спільнотою спробували реалізувати ідею профільного навчання в типових освітніх програмах для шкіл III ступеня. Для цього передбачили обов'язковий та вибірковий компоненти в навчальних планах і розробили пропозицію інтегрованих курсів для непрофільного вивчення. Окрім того, з'явилася можливість перерозподіляти навчальні години, зберігаючи їхнє співвідношення: орієнтовно 50%¹ для вивчення обов'язкових предметів та інші 50% для предметів, які учні самостійно обирають для профільного вивчення.

Та поки базова і старша школи й далі працюють за старим Державним стандартом повної загальної середньої освіти

(2011 року), ідеї повноцінного профільного навчання, наскрізного формування ключових компетентностей та змістових ліній складно реалізувати. Зокрема, учні досі надмірно навантажені одночасним вивченням великої кількості предметів замість поглибленого вивчення профільних дисциплін. Освітні програми закладів освіти переважно дублюють типові освітні програми, тобто школи не користуються наданою їм автономією. Усе більше авторських колективів долучаються до розроблення інтегрованих курсів, але вони не набули широкого розповсюдження.

Окрім того, профорієнтаційна робота, яка має стати провідною лінією в Новій українській школі, наразі в школах проводиться безсистемно й часто зосереджена лише на випускних класах. Це ускладнює для учнів свідомий вибір профілю навчання.

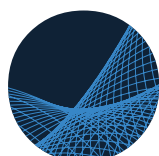
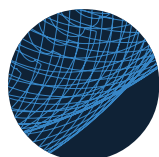
Запроваджено систему вибору підручників школою. Нові підручники відображають формальні зміни, які відбулися в програмах у 2017-2018 роках, але в них досі багато помилок, які часто виявляють уже після друку.

Мінімальних змін зазнала й система оцінювання в базовій та старшій школах. Оскільки нові державні стандарти впроваджуватимуться порічно з 5-го до 12 класу, починаючи з 2022 року, наразі діють старі критерії оцінювання (наказ МОН від 21 серпня 2013 року № 1222²).

¹ Новий зміст освіти. Розширений коментар до документа

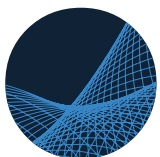
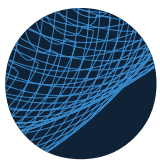

² Наказ МОН від 21 серпня 2013 року № 1222 «Про затвердження орієнтовних вимог оцінювання навчальних досягнень учнів із базових дисциплін у системі загальної середньої освіти»: cutt.ly/DRphhb

Масовий перехід середньої освіти на дистанційну форму через пандемію продемонстрував низький рівень готовності системи до застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

У межах реформи НУШ упроваджено принцип «гроші ходять за вчителем», згідно з яким учителі можуть обирати курси підвищення кваліфікації, розподіляючи час між ОІППО та іншими провайдерами.

Водночас позитивно те, що під час інституційних аудитів шкіл розглядають напрям «Система оцінювання». Адже серед критеріїв якісної школи – компетентнісний підхід до оцінювання, наявність формульованого оцінювання, оцінювання учнів на основі зрозумілих для них критеріїв. Це сприяє тому, що керівники окремих закладів освіти вже зараз починають змінювати підходи до оцінювання.

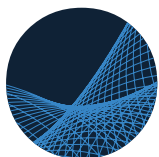
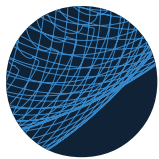
Професійний розвиток учителів

Один із пріоритетів реформи НУШ – зміни в системі професійної підготовки, підвищення кваліфікації, особистого і професійного зростання вчителя. Закони «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», підзаконні нормативні акти надали вчителю свободу працювати за власними навчальними програмами, обирати методи, стратегії, способи й засоби навчання.

Затверджено професійний стандарт учителя, який є профілем сучасного педагога. Він має вигляд рамки компетентностей і синхронізований з освітніми стандартами для учнів. Наприклад, в учнівському стандарті є вміння конструктивно співпрацювати і спілкуватися, адекватно реагувати на конфлікти, а до профстандарту вчителя включено вміння слухати й чути учнів, запобігати конфліктам.

Новацією профстандарту є опис послідовного розвитку компетентностей на різних щаблях кар'єри – від спеціаліста до вчителя вищої категорії. Це своєрідна дорожня карта для вчителя. Вона мотивує та допомагає об'єктивно визначати потребу в підвищенні кваліфікації, а також будувати кар'єру на основі самооцінювання в поєднанні з можливим зовнішнім оцінюванням (освітні експерти, супервізори, наставники). Водночас відсутність плану впровадження та інформаційної кампанії щодо профстандарту вчителя може призвести до того, що документ залишиться технічним і не набуде розвивального характеру, який заклали в нього розробники.

Відбувається пілотування сертифікації – зовнішнього оцінювання педагогічної майстерності вчителів. Сертифікація – це механізм для виявлення найкращих учителів, готових поділитися своїм досвідом і поширювати сучасні методики та технології навчання. Також сертифікація – це альтернатива наявній формальній системі оцінювання, атестації, яка значною мірою є суб'єктивною і залежить від адміністрації школи. Вчителі, які успішно проходять сертифікацію, отримують надбавку до заробітної плати в розмірі 20% упродовж трьох років. Проте наразі немає рішення щодо масового впровадження сертифікації вчителів. Головні стримувальні чинники – брак технологій, що

У перехідних положеннях Закону України «Про освіту» передбачено, що до 2023 року посадовий оклад педагогічного працівника найнижчої кваліфікаційної категорії має становити не менше чотирьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб.

досить легко масштабуються, брак дієвих громадських та професійних організацій, спільнот у сфері освіти, а також коштів у бюджеті на доплати великій кількості вчителів.

У межах реформи НУШ упроваджено принцип «гроші ходять за вчителем», згідно з яким учителі можуть обирати курси підвищення кваліфікації, розподіляючи час між ОІППО та іншими провайдером. Водночас кількість годин на обов'язкове підвищення кваліфікації збільшено вдвічі – не менше 150 годин упродовж 5 років. Залучення нових гравців до навчання вчителів посприяло створенню конкурентного ринку і стало стимулом для підвищення якості послуг ОІППО. Однак субвенція не охоплює вчителів інформатики та іноземної мови, які проводять уроки в початкових класах. Витрати на їхнє підвищення кваліфікації мають покривати місцеві бюджети. У 2020 році секвестр Державного бюджету призупинив надходження коштів у школи, педагогічні ради яких затверджують плани підвищення кваліфікації вчителів, розподіляють кошти й ухвалюють рішення щодо визнання результатів цього навчання. У 2021 році субвенція НУШ передбачає 373 млн 621,6 тис. грн на підвищення кваліфікації вчителів.

Упровадження системи супервізії сприяло подоланню вчителями професійних труднощів, запобіганню

професійному вигоранню та зміцненню їхньої позитивної самооцінки. До цього часу ОІППО готували супервізорів для початкової школи, пул супервізорів для базової школи ще потрібно створити. Водночас не напрацьовані чіткі механізми взаємодії супервізорів і закладів освіти, вони мають бути виписані в порядку проведення супервізії. Недосконала нормативна база виділяє на супервізію в школах усього 10 годин!

На стадії становлення перебуває мережа Центрів професійного розвитку педагогічних працівників (далі – ЦПР). Щоправда, у багатьох територіальних громадах їх досі не створили. Основні причини: проблеми з фінансуванням, нерозуміння місцевою владою відмінності ЦПР від колишніх навчально-методичних центрів і кабінетів. Як наслідок, поширена практика, коли управління (відділи) освіти перекладають свої завдання на ЦПР – так само, як раніше на методкабінети. Це призводить до того, що ЦПР, які мають сприяти професійному зростанню вчителів, виконують функцію контролю, займаються конкурсами й олімпіадами тощо. Є ризик того, що в освітян сформується хибна думка про те, що ЦПР – це нібито ще один орган контролю, а не партнерська установа.

Лишаються виклики й щодо залучення в школи молодих учителів. Чинна

система оплати праці не стимулює випускників педагогічних вишів працювати в школах. Зокрема, зберігається значний розрив між оплатою праці молодих і досвідчених учителів. Посадовий оклад учителя, який тільки починає кар'єру, становить 4 859 грн, а вчителя вищої категорії – 6 461 грн. Діє система надбавок і доплат за перевірку зошитів, вислугу років (для молодих учителів – 10%, досвідчених – 30%), престижність праці (5–30%) тощо.

На початку реформи планувалося, що стартова заробітна плата вчителя має бути не меншою за три мінімальні заробітні плати в країні. У перехідних положеннях Закону України «Про освіту» передбачено, що до 2023 року посадовий оклад педагогічного працівника найнижчої кваліфікаційної категорії має становити не менше чотирьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб. У липні 2019 року уряд затвердив Постанову № 822³, у якій передбачено з початку 2020 року встановити найменшу величину посадового окладу педагогічного працівника в розмірі 2,5 прожиткових мінімумів для працездатних осіб і поетапно збільшити цей показник до 4 прожиткових мінімумів у 2023 році. Але дію цих норм призупинено через недостатнє фінансування.

Також не здійснилися плани, за якими вчителі зі стажем до 10 років мали отримати разову доплату в розмірі 21 000 гривень. Ці гроші перейшли у фонд для боротьби з коронавірусом.

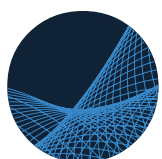
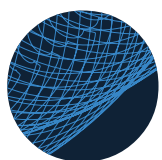
Формування мережі шкіл

У 2015 році уряд України ухвалив рішення про створення опорних шкіл, насамперед у сільській місцевості. Передбачалося, що в цих закладах у майбутньому учні зможуть отримувати початкову та базову середню освіту, а також будуть функціонувати підрозділи дошкільної освіти.

У перший же рік уряд виділив цільову субвенцію, яка разом із співфінансуванням місцевих бюджетів мала б розпочати суттєві зміни в мережі закладів освіти. Це мало б забезпечити зростання якості освітніх послуг і максимально нівелювати різницю в ній залежно від місця розташування закладу освіти.

Ухвалений 2017 року Закон України «Про освіту» встановив, а Закон України «Про повну загальну середню освіту» в 2020 році закріпив правовий статус опорного закладу освіти як закладу загальної середньої освіти, що має філії та / або здійснює підведення здобувачів освіти, педагогічних працівників (за потреби) до цього закладу і у зворотному напрямку. Окрім того, опорний заклад освіти має бути забезпечений кваліфікованими педагогічними кадрами, мати сучасну матеріально-технічну та навчально-методичну бази й бути спроможним забезпечувати початкову та базову середню освіту на належному рівні.

³ Постанова КМУ від 10 липня 2019 року № 822 «Про оплату праці педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників закладів і установ освіти і науки»

Ефективна мережа шкіл, підтримка опорних шкіл мають сприяти зростанню якості освіти і нівелювати різницю в доступі до неї залежно від місця проживання.

У 2021 році в Україні функціонували 1061 опорна школа, у яких навчалися 486 726 учнів. Зростає кількість здобувачів освіти з розрахунку на один опорний заклад, у тому числі – з особливими освітніми потребами. Зростають і потреби в довозенні та шкільних автобусах. Розширюється й мережа доріг, якими здійснюється довозення. З огляду на це зростає і протяжність тих доріг, які мають незадовільний стан. На 2021 рік протяжність таких доріг сягає 13 236 км.

Незважаючи на те, що в розвиток системи освіти вкладено значні кошти з Державного й місцевих бюджетів, мережа шкіл – далека від ідеалу, передбаченого реформою «Нова українська школа». Особливої уваги потребують майбутні ліцеї – старша профільна школа, яка стартуватиме у 2027 році.

Найважна мережа закладів загальної середньої освіти України не сприяє ефективному використанню коштів Державного та місцевих бюджетів, не забезпечує високої якості освіти й не дає змогу всім громадам трансформувати освіту згідно із законами «Про освіту» та «Про повну загальну середню освіту».

Суттєвий відрив у фінансовій спроможності окремих територій не дає змогу засновникам закладів забезпечити належні навчально-методичну й матеріально-технічну бази, створити комфортні та безпечні умови для учасників освітнього процесу.

Утворення філій у низці опорних закладів освіти відбулося через формальне перетворення освітніх закладів, які працювали як окремі юридичні особи, без пониження їхніх ступенів. Це не призвело до покращення якості освіти, особливо в сільській місцевості.

Гострою залишається проблема малої наповнюваності шкіл. Таких в Україні

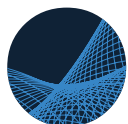
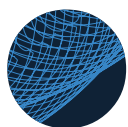
20%. Заклади з малою наповнюваністю дуже складно повноцінно забезпечувати кадрами, навчально-методичними матеріалами, матеріально-технічними ресурсами. Засновники не можуть диференціювати оплату праці педагогам залежно від наповненості класів у таких закладах. Через брак годин у цих школах засновники не можуть укомплектувати їх педагогами-фахівцями з усіх навчальних предметів. Тож предмети доводиться викладати вчителям інших дисциплін. Окрім того, неефективно використовуються освітня субвенція та кошти місцевих бюджетів, які виділяються для утримання цих закладів.

Якість освіти суттєво відрізняється залежно від розташування закладів освіти. Закон України «Про освіту» не закріплює за ліцеями зони обслуговування: випускник базової середньої школи матиме право отримувати профільну освіту в будь-якому ліцеї, незалежно від його місця розташування. Без належної нормативної підготовки це може посилити «освітню сегрегацію» за місцем народження, місцем проживання та місцем попереднього навчання.

Особливої уваги потребують заклади з мовою навчання національних меншин. Критерії щодо їх функціонування і фінансування залежно від наповненості мають бути вдосконалені, аби реалізувати права національних меншин на навчання рідною мовою в місцях їх компактного проживання, особливо в сільській місцевості.

Впровадження інклюзії

Інклюзивна освіта – це один із пріоритетів Нової української школи. Поширення інклюзивної освіти зумовлено низкою міжнародно-правових зобов'язань, що поступово стають частиною законодавства України.

З 2017 року запроваджено «інклюзивну субвенцію», створена мережа ІРЦ, здійснюється підготовка вчителів. Проте лише 35% шкіл є інклюзивними.

У межах НУШ право учнів з особливими освітніми потребами навчатися в школах за місцем проживання без відриву від родин уперше визнане на рівні держави. Закон України «Про освіту» вперше на законодавчому рівні визначив поняття «інклюзивне навчання», «особа з особливими освітніми потребами», «універсальний дизайн у сфері освіти» і «розумне пристосування», «індивідуальна програма розвитку», «інклюзивне освітнє середовище». Створено нормативно-правову базу, що робить можливою інклюзію в середній освіті (накази, листи МОН тощо). Постановами КМУ запроваджено механізми підтримки осіб з особливими освітніми потребами в освітньому процесі (команда психолого-педагогічного супроводу, інклюзивно-ресурсний центр тощо).

У закладах загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням із 2018 року введено посаду асистента вчителя в розрахунку 1 ставка на клас (раніше на цю посаду виділялося 0,5 ставки). Вчителі та асистенти вчителів в інклюзивних класах (групах) усіх закладів освіти отримують доплату в граничному розмірі 20% посадового окладу.

З 2019 року створення безпечного інклюзивного освітнього середовища, особливості (специфіка) інклюзивного навчання, забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі для дітей з особливими освітніми потребами – один із напрямів підвищення кваліфікації педагогічних працівників⁴.

Починаючи з 2017 року, заклади з інклюзивним навчанням отримують так

звану «інклюзивну субвенцію» (цільову дотацію з Державного бюджету на інклюзивну освіту). За її рахунок дітям з ООП надають додаткові корекційно-розвиткові послуги, закуповують спеціальні засоби корекції тощо. У 2020 році освітню субвенцію почали отримувати й заклади професійної освіти.

2017 року почалося формування мережі інклюзивно-ресурсних центрів в об'єднаних територіальних громадах (районах), містах, районах міст. Усі ІРЦ отримали цільові дотації на придбання методик для оцінки розвитку дитини, предметів, матеріалів і обладнання, а також на навчання фахівців. Усі ІРЦ отримали п'ять всесвітньо визнаних та адаптованих методик для комплексної оцінки особливостей розвитку дітей (WISC-IV, Leiter-3, Conners-3, PEP-3, CASD). Це стартовий арсенал стандартизованих інструментів для роботи фахівців ІРЦ, який, на жаль, не розширився за останні 2 роки (2019–2020 роки).

Незважаючи на надану підтримку, кількість закладів освіти з інклюзивним навчанням у 2019–2020 навчальному році сягнула лише 35% від загальної кількості закладів загальної середньої освіти⁵.

Усе ще превалює медична модель розуміння інклюзивного навчання, у тому числі в нормативних документах⁶. Так, не враховується, що значна частка учнів мають особливі освітні потреби, не пов'язані з функціями чи структурами організму (як от: діти з

⁴ Постанова КМУ від 21 серпня 2019 року № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників»: cutt.ly/yRphU8u

⁵ Більше статистики у розширеному коментарі до документа

⁶ Докладніше про медичний і соціальний підходи до інклюзії

лінгвістичних груп, діти в складних життєвих обставинах, обдаровані діти тощо), а отже – такі діти не отримують належної підтримки.

Як наслідок, інклюзивне навчання проєктується тільки на основі корекційно-розвиткової діяльності, коли основна увага педагогів зосереджується на корекції порушень розвитку дитини. Надавачі послуг підвищення кваліфікації нерідко формують у педагогів та асистентів учителів установки, через які вони сприймають порушення психофізичного розвитку як «ваду», яку необхідно виправляти. Це пов'язано з недостатнім або несистемним вивченням питань інклюзивної освіти, браком підготовлених фахівців для формування та розвитку інклюзивної компетентності педагогів як у програмах підготовки, так і в програмах підвищення кваліфікації. Ще й досі живе назва посади «вчитель-дефектолог», яка не відповідає сучасному розумінню ролі та профілю таких фахівців і базується на застарілій медичній моделі.

Цифровізація

Реформа НУШ передбачила перехід від окремих точкових проєктів до створення єдиного цифрового середовища для вчителів, учнів, батьків та освітніх управлінців. Воно має не лише дати додаткові інструменти для навчання та організації освітнього процесу, а й покращити взаємодію, полегшити збір і аналіз інформації на рівні школи та держави.

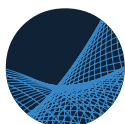
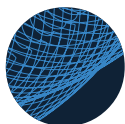
Реформа вже створила підґрунтя для розвитку сучасної цифрової інфраструктури в освіті, але рівень цифровізації залишається низьким.

За останні роки покращилося оснащення шкіл комп'ютерним, телекомунікаційним та проєкційним обладнанням, більше закладів отримали доступ до інтернету. Кращими стали засоби дистанційного та змішаного навчання, відбувалася підготовка вчителів, розроблялися мультимедійні освітні ресурси, затверджувалися нові освітні стандарти та вводились інноваційні навчальні програми й підручники, зокрема електронні.

Затверджено Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти, Професійний стандарт учителя, який містить опис інформаційно-цифрової компетентності педагога, Концепцію розвитку цифрових компетентностей. Підготовлено та опубліковано Рамку цифрових компетентностей для громадян, у низці шкіл України розпочато пілотний проєкт SELFIE, у межах якого вони можуть провести самооцінювання цифровізації та визначити свою цифрову готовність.

Закуплено відповідне технологічне обладнання та програмну оболонку для запуску Національної освітньої електронної платформи. Вона мала б містити цифрові освітні матеріали для вчителів та учнів із різних дисциплін. Проте платформа досі порожня й не наповнюється матеріалами.

⁷ Більше про виклики дистанційного навчання під час пандемії

Пандемія дала потужний поштовх для впровадження сучасних цифрових технологій в освіті

Дорожня карта реформи базової та профільної школи

МОН разом із Міністерством цифрової трансформації України, провідними IT-компаніями та міжнародними партнерами реалізує низку проєктів із розвитку цифрових компетентностей, дистанційного навчання, відкритих електронних освітніх ресурсів.

Пандемія дала потужний поштовх для впровадження сучасних цифрових технологій в освіті. Зокрема, запущено Всеукраїнську школу онлайн. Проте загальний рівень інформаційно-цифрової компетентності освітян (учителів та керівників закладів) зростає повільно. Для педагогічних працівників немає обов'язкових стандартів інформаційно-цифрових компетентностей і сучасних програм підготовки та підвищення кваліфікації з цього напрямку. За суттю, вчителі й директори шкіл залишилися сам на сам із викликами, пов'язаними з раптовим дистанційним навчанням⁷.

Перехід на дистанційне навчання призвів до поглиблення розриву між учнями, які до пандемії навчалися добре, і учнями, які навчалися повільніше. Оскільки суттєво зросла роль сім'ї для організації навчання і створення необхідних для цього умов, діти з нижчим соціально-економічним статусом опинилися в програшному положенні. Майже виключеними з освітнього процесу виявились учні з особливими освітніми потребами⁸.

Школи все ще недостатньо забезпечені сучасною комп'ютерною технікою. У середньому в українських школах потребують оновлення 56% комп'ютерної техніки, що становить понад 13 тисяч навчальних комп'ютерних комплексів⁹. Із них 62% – у сільських школах та 53% – у міських. 11% комп'ютерів узагалі не працюють. Також бракує периферійного устаткування, зокрема відеопроєкторів, принтерів та інтерактивних електронних класних дошок.

Незадовільний і стан підключення до інтернету. На початок 2021 року підключення загальноосвітніх навчальних закладів до інтернету загалом складало 72%, а в сільській місцевості – тільки 67%. Лише 6 740 шкіл України (38% від загальної кількості) у 2020 році мали доступ до широкосмугового підключення із швидкістю передавання даних 30–100 МБіт/с. Саме така швидкість уможливорює якісну роботу з відео, аудіо, графікою, реалізацію інтерактивних технологій навчання. Також лише 2 029 шкіл мали підключення зі швидкістю передавання даних 100 і більше МБіт/с.

Оцінювання якості освіти

Реформа НУШ надає максимальну педагогічну свободу закладу освіти, але в межах, які задають державні стандарти.

Запроваджено державну підсумкову атестацію у формі зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) з української мови, математики (всі здобувачі повної загальної середньої освіти), історії України, біології, географії, фізики, хімії, іноземної мови (за вибором учасників). Це надає значні масиви об'єктивної інформації про якість повної загальної середньої освіти.

Посилено компетентнісний складник у тестах ЗНО, результати яких використовують і як результати державної підсумкової атестації (далі – ДПА). Зокрема, в оцінюванні з української мови та математики збільшено кількість відкритих тестових завдань.

З 2020 року розробляються концептуально нові підходи до ДПА випускників початкової школи (у закладах освіти, що беруть участь у пілотному проєкті НУШ).

Затверджено «Порядок проведення моніторингу якості освіти»¹⁰.

⁸ Докладніше про поглиблення цифрового розриву

⁹ Персональний комп'ютер вчителя, об'єднаний локальною комп'ютерною мережею з персональними комп'ютерами учнів (студентів) із можливістю спільного доступу до інтернету.

¹⁰ Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 січня 2020 року № 54 «Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти»: cutt.ly/eRphG6X

Розроблено й запроваджено загальнодержавне моніторингове дослідження якості початкової освіти «Стан сформованості читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи закладів загальної середньої освіти» (МДЯПО). У 2016–2019 роках проведено перший цикл дослідження.

Україна вперше взяла повноцінну участь у міжнародному моніторинговому дослідженні PISA-2018, за підсумками якого підготовлено ґрунтовний національний звіт¹¹. Виконано всі підготовчі роботи для участі в циклі PISA-2022, який проведуть на комп'ютерній основі.

Водночас в Україні досі немає цілісної системи підсумкових і моніторингових стандартизованих оцінювань. Тобто таких, які б давали змогу отримувати гомогенну, порівнювану інформацію щодо якості загальної середньої освіти на всіх її рівнях за результатами роботи всіх закладів загальної середньої освіти або їхніх репрезентативних вибірок. Унаслідок цього учасники освітнього процесу і стейкхолдери позбавлені можливості ухвалювати рішення, що засновані на повній та об'єктивній інформації.

Підсумкове оцінювання на ключових етапах повної загальної середньої освіти, відповідно до Закону України «Про освіту», має статус «державної підсумкової атестації». Попри це, дер-

жава має мінімальну інформацію про результати цієї атестації. ДПА проводять ті самі вчителі, які навчали учнів, з використанням або власних інструментів оцінювання, або інструментів, підготовлених видавництвами. Зібрану інформацію не агрегують і не аналізують на рівні країни, а отже – не можуть бути зроблені жодні висновки щодо напрямів підвищення якості освіти.

Традиційні атестації шкіл замінили інституційні аудити¹². Їхня мета – здійснити незалежне оцінювання освітньої діяльності школи, виявити її сильні та слабкі сторони, надати практичні рекомендації щодо покращення якості роботи керівнику та засновнику. До аудитів долучають експертів (директорів шкіл та їхніх заступників, методистів, учителів), які пройшли відповідну підготовку та отримали сертифікати.

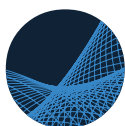
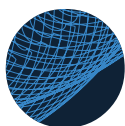
Результати інституційних аудитів та аналіз роботи окремих шкіл свідчать, що переважно в школах не створені внутрішні системи забезпечення якості освіти. Найчастіше школи обмежуються формальними положеннями про неї.

Методика інституційного аудиту загалом прийнятна, але потребує подальшого вдосконалення, оскільки не завжди через пропоновані інструменти можна зробити достовірні висновки щодо якості освітньої діяльності школи за певним напрямом.

¹¹ Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018

¹² Наказ Міністерства освіти і науки України від 9 січня 2019 року № 17 «Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти»

Традиційні атестації шкіл замінили інституційні аудити. Їхня мета – здійснити незалежне оцінювання освітньої діяльності школи, виявити її сильні та слабкі сторони, надати практичні рекомендації щодо покращення якості роботи

БАЧЕННЯ КІНЦЕВОГО РЕЗУЛЬТАТУ РЕФОРМИ

Концепція НУШ ставить перед реформою мету «перетворити українську школу на важіль соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку й конкурентоспроможності України». Бачимо кінцевий результат реформи – оновлену середню школу України – таким:

Компетентнісний зміст освіти готує до сучасного життя

Зміст освіти забезпечує розвиток ключових компетентностей та наскрізних умінь¹³, сприяє формуванню цілісного світогляду учнів, дає змогу комплексно вивчати явища навколишнього світу та розуміти взаємозв'язки між ними.

Державні стандарти кожного рівня загальної середньої освіти (початкова, середня, профільна середня освіта) побудовані за єдиними ціннісними орієнтирами, принципами та структурою. Ключові компетентності та спільні для них уміння, закладені в стандартах, реалізуються через усі освітні галузі. Можливі шляхи впровадження держстандартів визначають типові освітні програми¹⁴.

Профільна середня освіта ділиться на академічне та професійне спрямування. Заклади профільної середньої освіти – це автономні заклади освіти, які мають свої місію, візію, спрямування, профіль (профілі навчання), стратегію розвитку.

Профільна середня освіта академічного спрямування здобувається в ліцєях (заклади загальної середньої освіти III ступеня, крім приватних та закладів спеціалізованої освіти). Профільна середня освіта професійного спрямування здобувається в закладах професійної освіти (професійної, професійно-технічної та фахової передвищої освіти). В окремих випадках, зокрема в сільській місцевості, у цих закладах освіти можуть створюватися класи академічного спрямування¹⁵.

Профільна освіта передбачає вивчення меншої кількості навчальних предметів і поглиблене вивчення дисциплін за обраним профілем.

У Новій українській школі оцінюється не тільки знання, а й уміння. Не тільки відтворення матеріалу, його розуміння та застосування, а й уміння аналізувати, критично оцінювати інформацію, продукувати нові ідеї. Завдання, які переважно виконують учні, орієнтовані на практику, тобто будуються на основі життєвих ситуацій, знайомих учням.

Педагогічні спільноти мають свободу у визначенні шкали оцінювання (в разі можливості її трансформації в національну), доборі методів та інструментарію оцінювання¹⁶.

Освітні ресурси відповідають державним стандартам, подають зміст у доступній та цікавій формі.

Підручники, які обирають учителі, закуповують школи. Разом із підручником учитель отримує методичний комплект, який містить методичну

¹³ Ключові компетентності й наскрізні уміння перераховані в статті 12 Закону України «Про освіту».

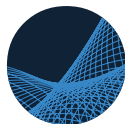
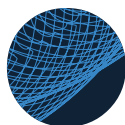
¹⁴ Докладніше про типові освітні програми, навчальні програми та навчальні плани тут.

¹⁵ Докладніше про модель змісту профільної освіти тут.

¹⁶ Докладніше про оцінювання в Новій українській школі

Учні старшої профільної школи академічного спрямування мають можливість зарахувати певні кредити навчального часу для вступу на споріднені освітні програми закладів вищої освіти.

систему викладання навчального предмета (інтегрованого курсу), набір навчальних карток, таблиць, тестів для учня. Частину освітніх ресурсів учитель і учень отримують в електронній формі. Вчителі мають доступ до сервісів створення електронних освітніх ресурсів, формування власних навчальних програм, створення й моніторингу індивідуальної освітньої траєкторії учнів.

Учні старшої профільної школи академічного спрямування мають можливість зарахувати певні кредити навчального часу для вступу на споріднені освітні програми закладів вищої освіти (далі – ЗВО).

Професія вчителя приваблює найкращих

МОН затверджує стандарти вищої освіти за спеціальністю 014 «Середня освіта» на основі профстандарту вчителя. Заклади вищої освіти вносять зміни в наявні освітні програми: впроваджують новий зміст педагогічної освіти, заснований на формуванні компетентностей. Діє бюджетна програма, у якій ЗВО беруть участь на конкурсних засадах. Переможці, «пілотні ЗВО», використовують кошти для апробації нових підходів і технологій в освітньо-

му процесі, підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, оснащення кабінетів (придбання методичного, навчального та програмного забезпечення, предметів, матеріалів і обладнання), створення цифрового навчального середовища. Викладачі «пілотних ЗВО» поширюють набутий досвід, долучаються до навчання колег з інших закладів, надають підтримку колегам у пілотуванні нових практик на місцях.

Держава підтримує університети, які готують учителів за широкими галузевими / міжгалузевими спеціальностями. Практична частина навчання майбутніх учителів складає не менше 30% від загального обсягу освітньої програми. Під час практики талановитих учителів залучають до наставництва для студентів, які опановують сучасні підходи до навчання. Студенти на заняттях вчаться користуватися профстандартом як інструментом для побудови індивідуальної траєкторії професійного розвитку. Зростає роль неформальної освіти, діють програми стажування. ЗВО визнають результати навчання, які майбутні вчителі здобувають у провайдерів неформальних освітніх послуг.

Молодь залучають до професії через систему наставництва, панування довіри до вчителя, посилення автономії, плекання духу творчого пошуку. Після першого працевлаштування мо-

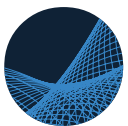
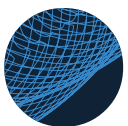
лодь залишається в професії. Протягом першого року роботи молодому вчителю допомагають педагоги-наставники. Вони підтримують, надають зворотний зв'язок щодо практики викладання, діляться досвідом.

ЗВО розробляють програми підготовки менеджерів шкіл на основі профстандарту директора. Фахівці, які хочуть працювати директорами, проходять відповідне навчання у ЗВО та отримують дипломи. Керівники шкіл проходять підвищення кваліфікації, яке передбачає розвиток компетентностей, визначених профстандартом директора. З директорами шкіл, яких уперше призначають на посаду, укладають строкові трудові договори на один рік. Упродовж першого року роботи директорів супроводжують наставники. Пул наставників формується з представників професійних спільнот. Наприкінці першого року на посаді директори шкіл проходять сертифікацію, в основу якої покладено показники від різних стейкхолдерів (учителів, батьків, учнівського самоврядування, громади). З директорами укладають строковий трудовий договір на шість років без додаткового конкурсу за умови успішного проходження сертифікації.

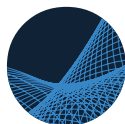
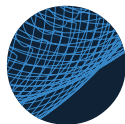
Невід'ємні частини підготовки вчителів – соціально-емоційне навчання, доброчесність, недискримінація, педагогіка партнерства. Вчителів навчають конструктивно співпрацювати, надавати зворотний зв'язок,

емпатично підтримувати учнів, етично реагувати на проблемні ситуації.

Учителі й директори об'єднані в самодостатні професійні спільноти, які підтримують і допомагають розвиватися її учасникам. Директор і вчителі працюють у командах, визначаючи спільні цілі. Вони діють в унісон, щоби допомогти учням реалізуватися у 21 столітті. Змінюється формат взаємодії: встановлюються довірливі стосунки, діти не бояться помилятися. У школах укорінюється партнерство, діють ефективні шкільні команди, у яких на початковому етапі впровадження освітнього стандарту провідниками стають учителі початкових шкіл, регіональні тренери, супервізори. Відбувається перехід від спільноти вчителів-предметників до спільноти вчителів, об'єднаних спільною ціллю. Ця спільнота щотижня збирається, аби спланувати спільну роботу з формування ключових компетентностей учнів, обговорити моменти, на яких потрібно більше концентрувати увагу. Формується нова культура проведення відкритих уроків і надання зворотного зв'язку: вчителі вчать одне в одного, співучителюють, багато комунікують між собою на місцях, підтримують одне одного в повсякденній діяльності, обговорюють нові практики, обмінюються досвідом. За потреби школи запрошують супервізорів для роботи з усім педагогічним колективом / окремими вчителями, щоби перезавантажити й розбудувати шкільну культуру.

Невід'ємні частини підготовки вчителів – соціально-емоційне навчання, доброчесність, недискримінація, педагогіка партнерства.

Вчителі отримують високу зарплатню, яка відображає їхні кваліфікацію та навантаженість.

Діє розвинена мережа центрів професійного розвитку. ЦПР стають об'єднаними майданчиками для створення професійних спільнот учителів, у яких поширюються нові ідеї і методики, панують взаємодопомога та взаєонавчання. Вчителі спільно обговорюють результати застосування нових методик, які опанували, підвищуючи кваліфікацію. Консультанти і психологи допомагають директорам і вчителям здійснити самооцінювання компетентностей за профстандартами, визначити ті, які потрібно розвивати, й побудувати індивідуальну стратегію професійного зростання (вибрати програму підвищення кваліфікації, тренінг тощо). Ресурс ЦПР використовують надавачі послуг із підвищення кваліфікації, які на основі інформації про потреби й запити вчительства розробляють та оновлюють свої програми. Фінансування ЦПР здійснюється за рахунок державної субвенції.

Вчительство вмотивоване професійно розвиватися й підвищувати кваліфікацію впродовж кар'єри. Під час розроблення програм підвищення кваліфікації провайдери керуються профстандартами вчителя й керівника школи. Обласні інститути післядипломної педагогічної освіти (ОІППО) реалізують державну політику у сфері освіти та є основними провайдерами підготовки вчителів до впровадження нових Державних стандартів. Для підготовки вчителів базової і старшої шкіл створено онлайн-курси, які вчителі можуть проходити в зручному темпі, за потреби

повторно ознайомлюватися з матеріалами. Онлайн-навчання супроводжується заняттями з командою тренерів, підготовлених серед фахівців ОІППО.

Застосовуються дієві механізми мотивування освітян до професійного розвитку. Вчителі атестуються за новим профстандартом лише через три роки після його затвердження. Цей час потрібен для того, щоби педагоги могли підвищити кваліфікацію та розвинути визначені профстандартом компетентності.

Створюється експертне середовище серед учителів. Аби мати змогу виконувати нові ролі (супервізор, наставник, тренер), учителі проходять сертифікацію.

Вчителі отримують високу зарплатню, яка відображає їхні кваліфікацію та навантаженість.

Змінено систему оплати праці. Педагогам-наставникам передбачено доплату до 20% посадового окладу.

Сучасна мережа шкіл

Мережа шкіл забезпечує рівний доступ до якісної освіти на всіх рівнях. Різниця в якості освіти в різних регіонах зведена до мінімуму.

Бюджетні гроші використовуються ефективно. Формула освітньої субвенції дає змогу всім регіонам здійснювати капітальні інвестиції у формування нової мережі, а також у матеріально-технічне й навчально-методичне забезпечення опорних шкіл і ліцеїв.

Дорожня карта реформи базової та профільної школи

Діє формула розподілу освітньої субвенції, яка не дає зменшувати її обсяг через зміни в шкільній мережі. Засновники зацікавлені формувати ефективні освітні мережі. Скорочення кількості закладів та зростання наповнюваності класів унаслідок оптимізації не призводять до зменшення освітньої субвенції.

Держава й місцеві громади забезпечують усю необхідну інфраструктуру для якісного, комфортного та безпечного навчання в початковій, базовій та профільній школах. Мережа профільних шкіл сформована за чіткими прозорими критеріями, які забезпечують високу якість і доступність для всіх учнів, зокрема й зі сільських територій¹⁷.

Зона пішохідної доступності зменшена з 3 до 2 кілометрів. Діти доїжджають до опорних закладів у справних шкільних автобусах, які регулярно оглядаються й ремонтуються. Автобусів достатньо, щоби діти не проводили багато часу в дорозі, в очікуванні рейсів або занять. Дороги, якими учнів довозять до шкіл, відремонтовані й не становлять ризиків для безпеки дітей.

Широко застосовується можливість співзасновництва закладів освіти, особливо під час створення мережі ліцеїв. Це дає змогу ефективно використовувати фінансові ресурси.

Широко використовується потенціал мережевої освіти, що передбачають Закон України «Про освіту» й Положення про інституційну форму здобуття повної загальної середньої

освіти¹⁸, яке набуло чинності 14 червня 2019 року.

Мережа забезпечує відповідність архітектурних і санітарних норм віковим особливостям здобувачів освіти. У структурі ліцеїв (крім наукових) не функціонують гімназії та початкові школи. Як виняток, заклади профільної середньої освіти в сільській місцевості можуть використовувати матеріально-технічну й навчально-методичну бази наявних опорних шкіл, у які вже вкладено значні кошти.

Формула освітньої субвенції забезпечує збільшення заробітної плати педагогічним та науково-педагогічним працівникам, які працюють у базовій і профільній школах.

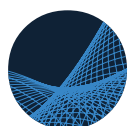
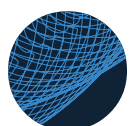
Інклюзивне навчання втілюється практично

Інклюзивне безпечне освітнє середовище організоване на всіх рівнях освіти, відповідає особливим освітнім потребам учнів, сприяє соціальній залученості та благополуччю підлітків і дорослих з особливими освітніми потребами в громаді, а також унеможливорює заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної та / або моральної шкоди, зокрема через фізичне та / або психологічне насильство, дискримінацію за будь-якою ознакою.

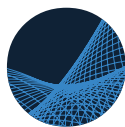
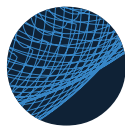
¹⁷ Докладніше про критерії та підходи до формування мережі профільних шкіл

¹⁸ Наказ Міністерства освіти і науки від 23 квітня 2019 року «Про затвердження Положення про інституційну та дуальну форми здобуття повної загальної середньої освіти»

Мережа профільних шкіл сформована за чіткими прозорими критеріями, які забезпечують високу якість і доступність для всіх учнів, зокрема й зі сільських територій.

Усі діти та підлітки, які мешкають у територіальній громаді, мають можливість навчатися разом із своїми однолітками, зростати в атмосфері багатоманіття, недискримінації та ціннісного ставлення до себе та інших.

Усі діти та підлітки, які мешкають у територіальній громаді, мають можливість навчатися разом із своїми однолітками, зростати в атмосфері багатоманіття, недискримінації та ціннісного ставлення до себе та інших. Кількість дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються за інклюзивною формою, зростає. Відсоток таких учнів у спеціальних закладах зменшується.

Діють логічно поєднані та особистісно-орієнтовані програми, плани, підходи до оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами, працюють відповідно підготовлені педагоги, освітнє середовище закладів освіти належно організоване.

Учителі цінують багатоманітність, розглядають її як ресурс і актив для освіти та педагогів. Учителі орієнтуються на потреби учнів і підтримують кожного учня й ученицю. Учителі, які працюють у закладах освіти з інклюзивним навчанням, отримують необхідну методичну підтримку від фахівців ІРЦ, фахівців спеціальних закладів освіти та формують якісні й дієві команди психолого-педагогічного супроводу учнів з особливими освітніми потребами.

Батьки дітей з особливими освітніми потребами отримують підтримку від фахівців ІРЦ, що дає змогу якісно готувати дітей до інклюзивного навчання. В умовах інклюзивного навчання батьки співпрацюють із педагогами

та отримують від них підтримку щодо навчання своїх дітей.

Сфера освіти цифровізована наскрізно

Усі учасники системи освіти об'єднані в єдину цифрову систему, яка надає доступ до освітніх ресурсів та сервісів, забезпечує їм віддалений обмін інформацією та співпрацю¹⁹.

Система освіти дає змогу формувати інформаційно-цифрову компетентність усіх учнів на рівні, достатньому для розв'язування практичних завдань і продуктивної діяльності в цифровому суспільстві.

Усі освітні установи повністю забезпечені сучасним комп'ютерним та комунікаційним обладнанням, широкосмуговим підключенням до інтернету. Навчальні заклади інтегровані в інформаційний освітній простір України та міжнародний науково-освітній простір, у тому числі за допомогою цифрових технологій. Єдина інформаційна система забезпечує ефективне управління якістю освітньої діяльності навчальних закладів, допомагає отримувати достовірні дані про стан системи освіти та проводити управлінські рішення на їх основі. В освітньому процесі широко використовуються сучасні електронні освітні ресурси, доступні через інтернет.

¹⁹ Схема, яка описує учасників, інфраструктуру й ресурси цифровізації освіти, розміщена

Інформаційно-цифрова компетентність – це необхідний складник педагогічної компетентності. Водночас вона охоплює не лише вміння використовувати певні цифрові інструменти чи ресурси, але й інтегрувати їх у власну методику навчання, опрацьовувати аналітичні дані, що згенеровані цифровими платформами.

Діє мережа електронних бібліотек і ресурсних центрів, онлайн-платформ, що забезпечують інформаційну та науково-методичну підтримку освітнього процесу.

Діти з особливими освітніми потребами завдяки цифровим технологіям мають умови для отримання повноцінної освіти, соціальної адаптації та реабілітації. Діє дистанційна система виявлення обдарованих учнів та роботи з ними. Талановиті діти мають змогу комунікувати з провідними фахівцями та вченими через засоби електронного зв'язку.

Система оцінювання якості дає змогу ухвалювати ефективні рішення

Система оцінювання якості освіти забезпечує покращення результатів освіти та самої освітньої діяльності²⁰.

Деталізована інформація про навчальну успішність збирається систематично в єдину базу даних. Це

відбувається на основі стандартизованих підходів, процедур та інструментів щодо проведення підсумкових оцінювань на ключових етапах загальної середньої освіти. До уваги береться і формувальне оцінювання.

Освітні управлінці отримують об'єктивні дані про стан якості освіти, ухвалюють на основі них ефективні рішення для її підвищення. Це дає змогу швидко реагувати на проблеми на всіх рівнях шкільної освіти.

Освітня політика проєктується і впроваджується на основі об'єктивної та достовірної інформації про якість освіти на всіх рівнях, що збирається регулярно.

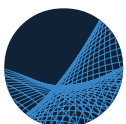
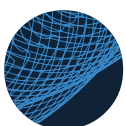
Діє динамічна і взаємодоповнювальна система моніторингових досліджень. Україна регулярно бере участь у міжнародних моніторингових дослідженнях, що дає змогу оцінити якість вітчизняної освіти на тлі якості систем освіти інших країн. Проводяться національні моніторингові дослідження, які забезпечують можливість отримати актуальну інформацію про якість освіти на загальнодержавному рівні. Водночас локальні моніторингові дослідження дають змогу вивчати точкові питання якості освіти.

Створена інфраструктура для проведення національних, локальних та міжнародних моніторингових комп'ютерних оцінювань, яка дає змогу відмовитися від дороговартісних і складних оцінювань у паперовому форматі (мережа екзаменаційних центрів)²¹.

²⁰ Докладніше про різницю між цими двома поняттями

²¹ Докладніше про створення мережі екзаменаційних центрів

Освітні управлінці отримують об'єктивні дані про стан якості освіти, ухвалюють на основі них ефективні рішення для її підвищення.

ЧОГО ПОТРЕБУЮТЬ ЛЮДИ

Формулюючи своє бачення середньої освіти на нинішньому етапі реформи, виходимо з необхідності задовольнити потреби учасників освітнього процесу (стейкхолдерів). Їхні потреби, як ми їх розуміємо, пропонуємо розглянути в таблиці нижче.

Карта потреб стейкхолдерів

<div></div>					
ЗМІСТ	ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК	МЕРЕЖА	ІНКЛЮЗІЯ	ЦИФРОВІЗАЦІЯ	ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ
УЧНІ					
<ul style="list-style-type: none"> Сучасні цікаві освітні ресурси Захопливі діяльнісні та дослідницькі методи навчання Сформовані наскрізні вміння (м'які навички) Адаптований або модифікований зміст освіти в залежності від освітніх потреб Доступне та цікаве навчання Адаптовані підручники та навчальні матеріали відповідно до освітніх потреб	<ul style="list-style-type: none"> Кваліфіковані вчителі, які поважають, знаходять спільну мову й надихають учнів Учителі володіють методами соціально-емоційної підтримки Учителі володіють сучасними методами роботи з дітьми з особливими освітніми потребами	<ul style="list-style-type: none"> Сучасні школи, які дають змогу отримувати середню освіту високої якості на всіх рівнях незалежно від місця проживання Доступ до найкращих освітніх ресурсів і вчителів Комфортне й безпечне навчальне середовище Пішохідна доступність або вчасне доведення на заняття в справних автобусах відремонтованими дорогами Можливість отримувати освіту разом з однолітками за місцем проживання	<ul style="list-style-type: none"> Можливість учитися в атмосфері доброзичливості, недискримінації і багатоманіття Безбар'єрне освітнє середовище Якісні психолого-педагогічні послуги, додаткова підтримка в освітньому процесі	<ul style="list-style-type: none"> Якісні електронні освітні ресурси, доступні онлайн, у т.ч. електронні підручники Якісні електронні освітні ресурси, спроектовані відповідно до принципів універсальної доступності (або універсального дизайну)	<ul style="list-style-type: none"> Оцінювання, що за формою та змістом відповідає індивідуальним та віковим особливостям дітей і будується за принципом «посильного виклику», з урахуванням формувального оцінювання Адаптовані критерії й інструменти оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами

Дорожня карта реформи базової та профільної школи

ЗМІСТ	ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК	МЕРЕЖА	ІНКЛЮЗІЯ	ЦИФРОВІЗАЦІЯ	ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ
БАТЬКИ					
<ul style="list-style-type: none"> Можливість долучатися до обговорення освітньої програми закладу освіти 	<ul style="list-style-type: none"> Можливість завжди отримувати необхідну інформацію й допомогу від учителя щодо своєї дитини 	<ul style="list-style-type: none"> Вибір профілю і форм освіти для своєї дитини 	<ul style="list-style-type: none"> Участь у плануванні та реалізації освітнього процесу для своєї дитини Консультації фахівців, у тому числі під час переходу між ланками та етапами освіти (від дошкільної до шкільної та професійно-технічної чи вищої освіти) 	<ul style="list-style-type: none"> Формування інформаційно-цифрової компетентності дитини на рівні провідних країн 	<ul style="list-style-type: none"> Об'єктивні дані щодо успішності своєї дитини
УЧИТЕЛІ					
<ul style="list-style-type: none"> Автономія у виборі освітніх ресурсів Сучасні засоби навчання та методичні матеріали 	<ul style="list-style-type: none"> Вибір надавачів підвищення кваліфікації Прозорі та реалістичні критерії оцінювання кваліфікації Наставницька підтримка Належний рівень оплати праці 	<ul style="list-style-type: none"> Належні та сучасні умови праці 	<ul style="list-style-type: none"> Професійна підготовка щодо роботи в умовах інклюзивного навчання Кваліфікований супровід команди психолого-педагогічного супроводу та / або ІРЦ щодо організації та реалізації інклюзивного навчання Допомога асистентів учителів 	<ul style="list-style-type: none"> Широкий вибір сучасних програм підвищення кваліфікації Якісні відкриті електронні освітні ресурси Спрощення бюрократії Створення власних освітніх електронних ресурсів і програм Управління індивідуальними освітніми траєкторіями учнів на основі даних 	<ul style="list-style-type: none"> Співставлення поточного оцінювання з даними підсумкових оцінювань
ДИРЕКТОРИ					
<ul style="list-style-type: none"> Фінансова автономія для можливості закуповувати якісні обладнання та підручники Спроможність створювати власні освітні програми 	<ul style="list-style-type: none"> Прозорі та реалістичні критерії оцінювання ефективності керівника Наставницька підтримка 	<ul style="list-style-type: none"> Однаково високий рівень матеріально-технічної і навчально-методичної оснащеності всіх шкіл, незалежно від місця розташування 	<ul style="list-style-type: none"> Залучення додаткових ресурсів для створення інклюзивного навчання Спроможність задовольняти кадрові потреби в умовах інклюзивного навчання 	<ul style="list-style-type: none"> Сучасне комп'ютерне обладнання й широкосмуговий інтернет у кожній школі Зручні інформаційні системи, які спрощують управління школою 	<ul style="list-style-type: none"> Наявність даних для обґрунтованих управлінських рішень та стратегічного планування закладу освіти

ЩО ТРЕБА ЗРОБИТИ І ЯК

Згідно із визначеним Законом «Про освіту» графіком реформи НУШ, запуск базової середньої школи передбачено на 2022 рік, а старшої профільної школи – на 2027-й.

Пріоритетними бачимо такі напрями реформи:

- створення умов для формування компетентностей і наскрізних умінь, передбачених Законом України «Про освіту», державними стандартами, типовими освітніми, модельними та навчальними програмами;
- завершення реформи систем підготовки та підвищення кваліфікації учителів та керівників шкіл;
- формування сучасної мережі закладів, яка відповідає триступеневій моделі загальної середньої освіти;
- практична реалізація принципів інклюзії в освітньому середовищі шкіл;
- наскрізне застосування цифрових технологій, а також формування інформаційно-цифрових компетентностей учнів та освітян;
- створення цілісної системи оцінювання результатів навчання учнів.

У цьому розділі представлені цілі й завдання в межах пріоритетних напрямів, а також конкретні заходи й терміни їх реалізації.

Усі заходи, спрямовані на реалізацію зазначених цілей і завдань, розкриваємо через очікувані результати, які можна відчути, побачити та виміряти.

У графі «Відповідальні» викладаємо наші припущення щодо суб'єктів ре-

форми, які можуть реалізувати зазначені заходи. Це можуть бути державні органи та установи, громадські та міжнародні структури, причетні до формування й реалізації освітньої політики.

Пропонуємо до розгляду також строки виконання – коли «продукти» мають з'явитися, щоби реформа не вийшла з графіку.

Компетентнісний зміст освіти

Мета: Зміст середньої освіти відповідає потребам дітей, сприяє їх особистісній і професійній самореалізації, готує до життя у XXI столітті.

Основні цілі й завдання:

Впровадження нових державних стандартів:

- Створення державного стандарту профільної середньої освіти, який забезпечує поглиблене вивчення навчальних предметів за профілем або здобуття першої професійної кваліфікації;
- Гармонізація стандартів вищої освіти і нового Державного стандарту профільної середньої освіти. Розроблення механізмів зарахування навчального часу відповідно до академічного профілю школи на споріднених освітніх програмах вищої освіти;
- Створення типової освітньої програми, модельних навчальних програм базової і профільної освіти, які передбачають оновлені знання і вміння їх застосовувати для розв'язання комплексних практичних завдань, формування ставлення та наскрізних умінь (м'яких навичок);

Дорожня карта реформи базової та профільної школи

- Розроблення методичних рекомендацій щодо створення навчальних програм закладами освіти;
- Створення сервісу-конструктора навчальних програм.

Створення системи формувального оцінювання:

- Розроблення стратегії оцінювання навчальних досягнень учнів;
- Розроблення загальних критеріїв оцінювання для учнів базової та профільної шкіл (навчальні предмети / інтегровані курси);
- Розроблення методичних рекомендацій щодо формувального оцінювання в базовій школі;
- Розроблення методичних рекомендацій щодо формувального оцінювання в профільній школі;

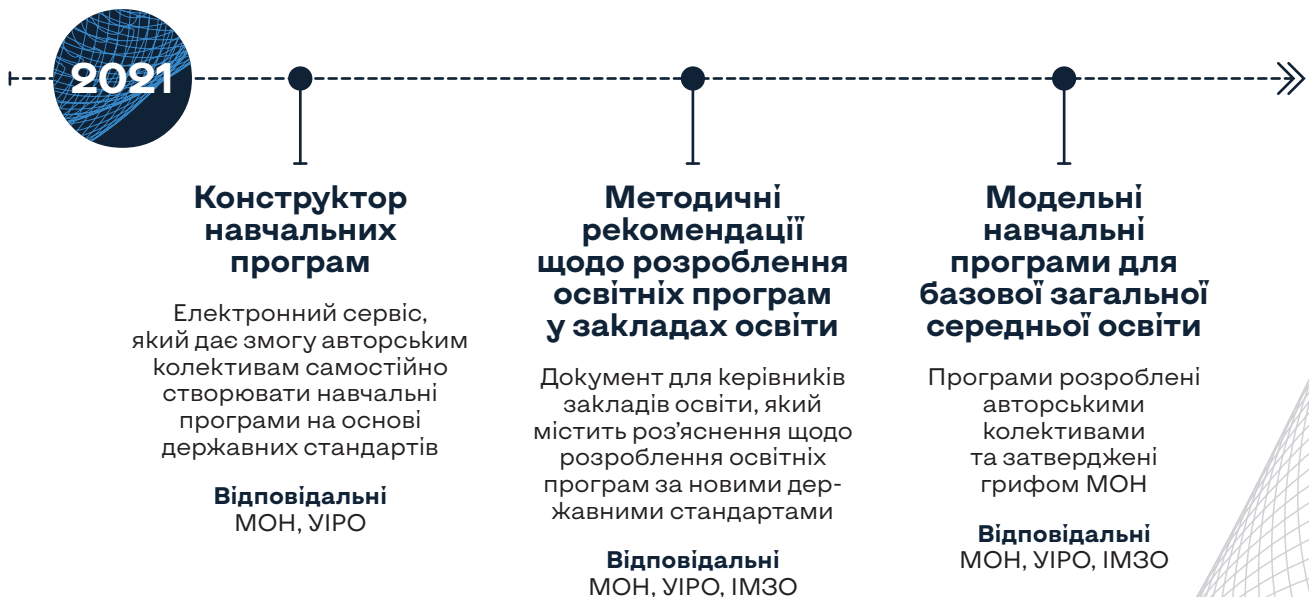
- Пілотування ДПА у формі ЗНО після 9 класу.

Децентралізація ринку освітніх ресурсів:

- Створення навчально-методичних комплектів для базової та профільної шкіл;
- Зміна нормативної бази щодо забезпечення підручниками, яка передбачає повноцінний цикл створення навчальних матеріалів, вибір учителя, незалежну експертизу та своєчасність їх закупівлі.

Профілізація у старшій школі:

- Розроблення стратегії профорієнтаційної роботи та її впровадження;
- Підготовка і проведення пілотного експерименту в профільній школі.

Професійний розвиток учителів

Мета: Залучення високопрофесійних учителів, які мотивують, розуміють і поважають учнів, розкривають їхній потенціал, дають змогу кожній дитині зрозуміти, чого і в який спосіб їй краще вчитися в сучасному світі та в майбутньому.

Основні цілі й завдання:

Підвищення оплати праці вчителів:

- Суттєве підвищення оплати праці молодих учителів;
- Поетапне виконання перехідних положень ЗУ «Про освіту» щодо рівня заробітної плати педагогічних працівників;
- Збільшення кількості годин для індивідуального та групового навчання учнів задля усунення прогалин у знаннях та навичках унаслідок вимушеного переходу на дистанційне навчання. Зокрема, з предметів природничо-математичного циклу.

Підготовка майбутніх учителів:

- Розроблення стандартів вищої та фахової передвищої освіти за педагогічними спеціальностями на основі компетентнісного підходу, їх узгодження з профстандартом учителя;
- Оновлення освітніх програм підготовки майбутніх учителів;
- Запровадження нових підходів до підготовки майбутніх учителів (компетентнісний, особистісно орієнтований, цифровізація, залучення досвідчених педагогічних працівників із ЗЗСО до викладання дисциплін);
- Державна підтримка ЗВО, які готують учителів за широкими галузевими / міжгалузевими спеціальностями;
- Запровадження механізму визнання у ЗВО результатів неформальної та інформальної освіти;
- Сприяння входженню в професію молодих учителів (інтернатура, фінансові стимули).

Підвищення кваліфікації учителів та директорів шкіл:

- Синхронізація атестації та сертифікації з профстандартом учителя;
- Організація і проведення системного цільового змішаного навчання вчителів, які розпочинають працювати за новими Державним стандартом базової середньої освіти й Державним стандартом профільної середньої освіти, зокрема для опанування методик проблемно-пошукового, дослідницького й соціально-емоційного навчання;
- Навчання шкільних команд для створення безпечного освітнього середовища та налагодження практики педагогіки партнерства;
- Введення загальних і професійних компетентностей, визначених профстандартом учителя, у зміст програм підвищення кваліфікації;
- Оптимізація мережі Центрів професійного розвитку (ЦПР);
- Підвищення рівня заробітної плати вчителів відповідно до Закону України «Про освіту»;
- Затвердження профстандарту керівника школи;
- Оновлення освітніх програм підготовки керівників шкіл;
- Розроблення типової програми підвищення кваліфікації директорів шкіл на основі профстандарту;
- Впровадження програми наставницької підтримки директорів шкіл;
- Розроблення технології сертифікації директорів;
- Запуск цифрової платформи для взаємодії між надавачами послуг із підвищення кваліфікації, педагогами, школами, ЦПР, органами управління освітою різного рівня;
- Участь України в міжнародному дослідженні діяльності директорів шкіл і вчителів TALIS-2024.

2021

Відновлення дії Постанови КМУ «Про оплату праці педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників закладів і установ освіти і науки» від 10 липня 2019 р. № 822

Дія Постанови двічі призупинялась:
 - Постановою КМУ від 15.11.2019 № 1044;
 - Постановою КМУ від 23.11.2020 № 1149.
 Постанова потребує коригування в частині термінів імплементації у зв'язку з попереднім відтермінуванням рішення про її реалізацію.

Відповідальні
КМУ

У Державному бюджеті України передбачено цільові кошти на підвищення кваліфікації вчителів в межах реформи НУШ

Всі вчителі, що братимуть участь у впровадженні нових Державних стандартів, мають пройти цільове підвищення кваліфікації

Відповідальні
КМУ ВРУ

Стандарти вищої та фахової перед-вищої освіти за спеціальністю 014 «Середня освіта»

Не менше 50% від загального обсягу освітньої програми має бути спрямовано на формування професійних компетентностей під час вивчення навчальних дисциплін, практична підготовка має становити не менше 30% від загального обсягу освітньої програми

Відповідальні
МОН

2022

Типова програма підвищення кваліфікації вчителів базової школи

Модулі:

- створення навчальних програм;
- сучасні підходи до організації освітнього процесу;
- технології і методи навчання (у т.ч. цифрові);
- оцінювання результатів навчання учнів включно з формувальним оцінюванням;
- соціально-емоційне навчання, педагогіка партнерства, інклюзивне навчання.

Відповідальні
МОН, УІРО

Реальний запуск демонополізованого підвищення кваліфікації з фінансовим забезпеченням

Передбачає функціонування платформи з підтримки підвищення кваліфікації, яка забезпечує взаємодію суб'єктів підвищення кваліфікації, закладів освіти, вчителів, ЦПР і МОН.

Платформа має містити:

- реєстр суб'єктів і можливостей підвищення кваліфікації;
- інструмент самооцінювання відповідно до професійних стандартів;
- багатокритеріальний пошук та реєстрацію на доступні можливості;
- оцінку та відгуки про можливості підвищення кваліфікації.

Платформа має давати змогу:

- генерувати та підписувати документи про підвищення кваліфікації;
- створювати орієнтовний план підвищення кваліфікації – перелік потреб (запитів) закладу освіти у підвищенні кваліфікації;
- перевіряти дійсність документа про підвищення кваліфікації, отриманого вчителем.

Відповідальні
МОН, УІРО, громадські організації

Розвиток і розширення мережі центрів професійного розвитку педагогічних працівників

Затверджено порядок надання субвенції з Державного бюджету місцевим бюджетам на розвиток мережі центрів професійного розвитку педагогічних працівників

Відповідальні
КМУ

Дорожня карта реформи базової та профільної школи

Доступна мережа шкіл

Мета: Мережа закладів загальної середньої освіти, дає можливість отримувати якісну освіту всім здобувачам, незалежно від місця проживання, у тому числі – з особливими освітніми потребами. У закладах освіти створено безпечне та сучасне навчальне середовище.

Основні цілі й завдання:

Створення необхідної нормативної бази:

- Затвердження Концепції профільної освіти;
- Затвердження положень про академічний та профільний ліцеї, а також положення про ліцей як заклад освіти, що забезпечує здобуття повної загальної середньої освіти;
- Формування та затвердження нових нормативів щодо навчального середовища, зокрема для навчальних кабінетів та лабораторій;
- Перегляд формули освітньої субвенції;
- Оновлення критеріїв розподілу придбаних коштом Державного бюджету автобусів (кількість учнів, відстань, кількість рейсів);
- Реформування системи оплати праці для вчителів профільної школи.

Формування моделей шкільних мереж в областях:

- Аналіз наявних шкільних мереж:
  - ефективність і якість функціонування;
  - фінансова спроможність заасновників;
- Підготовка, візуалізація й обговорення зі стейкхолдерами моделей обласних мереж, які б ураховували:
  - особливості регіону;
  - потреби й запити стейкхолдерів освітнього процесу;
  - фінансові можливості територій.

Створення сучасного навчального середовища:

- Забезпечення закладів загальної середньої освіти нової (оновленої) шкільної мережі сучасною матеріально-технічною, навчально-методичною базами в обсязі, необхідному для дотримання стандартів у забезпеченні здобувачів освіти якісними сучасними освітніми послугами;
- Забезпечення шкіл засобами для створення безпечного середовища та ефективної протидії цькуванню (булінгу);
- Забезпечення належних капіталовкладень для оновлення основних та допоміжних приміщень у школах (або створення нових);
- Забезпечення всіх закладів освіти оновлених шкільних мереж широкосмуговим інтернетом.

Дорожня карта реформи базової та профільної школи

Інклюзія

Мета: Створення в усіх закладах середньої освіти інклюзивного безпечного освітнього середовища, яке відповідає інтересам усіх учнів, у тому числі учнів з особливими освітніми потребами.

Основні цілі й завдання:

Модернізація законодавства:

- Оновлення національної стратегії розвитку інклюзивної освіти;
- Удосконалення нормативно-правової бази щодо функцій та підготовки асистентів учителів;
- Введення до Класифікатора професій посади спеціального педагога (замість застарілої посади «вчитель-дефектолог») із зазначенням відповідних функцій та підготовки;
- Узгодження системи моніторингу у сфері навчання осіб з особливими освітніми потребами з Конвенціями ООН про права дитини та про права осіб з інвалідністю, найкращими міжнародними практиками.

Формування інклюзивної компетентності освітян:

- Оновлення програм підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників, у тому числі асистентів учителів, з урахуванням нових професійних стандартів учителя й керівника закладу загальної середньої освіти;
- Розроблення професійного стандарту спеціального педагога (замість посади «вчитель-дефектолог») та внесення відповідних змін у програми їх підготовки та підвищення кваліфікації;
- Розроблення навчально-методичного комплексу (навчальний курс, методичні рекоменда-

ції) для засновників і керівників закладів загальної середньої освіти щодо правового забезпечення інклюзивної освіти, у тому числі використання освітньої субвенції;

- Організація навчання педагогічних працівників Центрів професійного розвитку з питань інклюзивної компетентності педагогів відповідно до професійного стандарту.

Посилення інституційної спроможності ІРЦ:

- Проведення моніторингу діяльності ІРЦ та розроблення пропозицій для зростання їхньої ефективності;
- Створення національного координаційного центру, який забезпечує методичну підтримку за всіма напрямками діяльності ІРЦ;
- Перегляд функцій та завдань Ресурсних центрів підтримки інклюзивної освіти як структур, створених для забезпечення методичної й аналітичної підтримки ІРЦ.

Популяризація інклюзивної освіти:

- Інформаційно-просвітницька кампанія щодо інклюзивної освіти;
- Моніторинг навчально-методичного забезпечення, підручників, інших навчальних продуктів щодо дотримання принципів універсального дизайну у сфері освіти та недискримінаційності;
- Інформаційно-роз'яснювальна робота та розроблення методичних рекомендацій для авторів підручників, модельних навчальних програм, інших навчальних продуктів щодо втілення принципів універсального дизайну та недискримінаційності.

2021

Навчально-методичне забезпечення (підручники, програми, інші навчальні продукти)

Підручники, програми, онлайн-ресурси розробляються на основі універсального дизайну, тобто є такими, що задовольняють потреби ширшої аудиторії учнів, охоплюють і групи учнів з особливими освітніми потребами. Перегляд спеціальних підручників та спеціальних програм на доцільність їх розроблення (в чому специфіка й чи вона там є?) та витрат на них державних коштів

Відповідальні
МОН, УІРО

У Державному бюджеті України на 2022 р. передбачено зростання інклюзивної субвенції та забезпеченості ІРЦ

Виділені кошти мають забезпечити ІРЦ більшими можливостями для підтримки дітей з ООП

Відповідальні
КМУ, ВРУ

2022

Інформаційно-просвітницька кампанія щодо популяризації інклюзивної освіти

Кампанія має висвітлити переваги інклюзивного навчання, показати особливості державної підтримки (законодавство, фінансування), кадрового забезпечення інклюзивного навчання на різних етапах освіти (акцент на середній та старшій школах)

Відповідальні
МОН, УІРО

Базовий онлайн-курс для вчителів та асистентів учителів середньої та старшої шкіл «Інклюзивне навчання в базовій та старшій профільній школі»

Курс має:

- дати відповіді на низку запитань учителів (навіщо потрібне інклюзивне навчання, що воно означає, як має змінитися практика вчителя в умовах інклюзивного навчання та реалізації нового Державного стандарту, яку підтримку може отримати вчитель тощо);
- базуватися на змісті інклюзивної компетентності, яка передбачає знання й уміння вчителя навчати в умовах учнівського багатоманіття;
- базуватися на принципах універсального дизайну в освіті тощо.

Усі програми підвищення кваліфікації мають розширювати й доповнювати цей курс, зокрема його практичну складову в роботі з вразливими групами дітей тощо

Відповідальні
УІРО

Типові програми підвищення кваліфікації керівників та педагогічних працівників із питань інклюзивної освіти та методичні рекомендації для суб'єктів підвищення кваліфікації щодо висвітлення змісту програм

Усі програми підвищення кваліфікації мають розширювати й доповнювати запропонований курс, базуючись на конкретних потребах педагогів, зокрема його практичну складову в роботі з вразливими групами дітей тощо

Відповідальні
УІРО

Комплекс: типові програми підвищення кваліфікації спеціальних педагогів, практичних психологів, соціальних працівників із питань інклюзивної освіти та методичні рекомендації для них

Усі програми підвищення кваліфікації мають розширювати й доповнювати вище запропонований курс, зокрема його практичну складову щодо співучителювання, надання варіантів послуг дітям та їхнім сім'ям в умовах інклюзивного навчання, участі в командах супроводу тощо

Відповідальні
УІРО (Інститут спеціальної педагогіки і психології НАПН України, ВЗО – на бажання)

Ініціативні проекти для закладів вищої та фахової передвищої освіти задля перегляду / створення освітніх програм підготовки бакалаврів / магістрів із питань інклюзивної освіти

На відміну від обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти та інших суб'єктів підвищення кваліфікації, заклади вищої освіти є автономними, а тому на них не поширюються ані типові програми, ані методичні рекомендації. Проте їх можна заохотити до створення / перегляду освітніх програм, які б містили сучасний зміст щодо інклюзивного навчання в поєднанні з педагогічною практикою

Відповідальні
УІРО як ініціатор і координатор можливих проектів за підтримки міжнародних організацій чи програм

Національний координаційний центр підтримки мережі ІРЦ

Забезпечити підтримку ІРЦ через координаційний центр, що:

- розроблятиме методичні матеріали за всіма напрямками діяльності ІРЦ;
- здійснюватиме моніторинг діяльності ІРЦ та розроблятиме відповідні пропозиції для зростання ефективності діяльності мережі ІРЦ;
- сприятиме створенню єдиної бази та її змістовому наповненню для підвищення кваліфікації фахівців ІРЦ та інше.

Відповідальні
МОН, УІРО

Цифровізація

Мета: Наскрізна цифровізація освіти на всіх її рівнях.

Основні цілі й завдання:

Розроблення нормативно-правової бази:

- Формування освітньої політики цифровізації із відповідною дорожньою картою;
- Розроблення індексів цифрової готовності всіх учасників освітнього процесу зі шляхами систематичного моніторингу стану всіх складових цифровізації.

Розбудова цифрової інфраструктури:

- Оновлення застарілої комп'ютерної техніки та мультимедійного обладнання з розрахунку 1 комп'ютер на 5 учнів;
- Забезпечення всіх закладів середньої освіти швидкісним інтернетом та мобільним зв'язком;
- Створення системи електронного керування та електронного документообігу, яка охоплює всю систему середньої освіти й синхронізується із суміжними розробками;
- Функціонує Національна освітня електронна платформа, що

містить цифрові освітні матеріали для вчителів та учнів, а також конструктор уроків;

- Розроблення відкритих електронних освітніх ресурсів різного формату (відео, аудіо, графічний, текстовий тощо), онлайн-платформи для підвищення кваліфікації та забезпечення доступу до них усіх учасників освітнього процесу.

Формування інформаційно-цифрової компетентності:

- Розроблення рамки та стандартів інформаційно-цифрової компетентності всіх учасників освітнього процесу, а також інструментів її вимірювання;
- Розроблення навчальних програм із різних предметів та інтегрованих курсів, у яких зазначається інформаційно-цифрова-компетентність;
- Створення системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників із питань ефективного використання цифрових ресурсів та інструментів і забезпечення змішаного навчання;
- Створення системи моніторингу розвитку інформаційно-цифрової компетентності.

2021

Концепція Цифрової трансформації освіти і план її впровадження

Містить завдання й дорожню карту цифровізації освіти на державному, регіональному та інституційному рівнях

Відповідальні
МОН

Оновлене положення про впровадження технологій дистанційного навчання, у тому числі для дітей з особливими освітніми потребами та дітей, які не відвідують ЗО за станом здоров'я

Мають бути розроблені критерії ефективного впровадження технологій дистанційного та змішаного навчання

Відповідальні
МОН

Стандарти інформаційно-цифрової компетентності учнів, учителів інформатики, предметників, бібліотекарів, керівників шкіл

Вимоги до різномірних інформаційно-цифрових компетентностей учнів початкової, середньої та старшої шкіл, критерії їх оцінювання за допомогою цифрових технологій і сервісів

Відповідальні
МОН

Модель мережевої спільноти вчителів для оцінювання інформаційно-цифрової компетентності колег

Технологія дає можливість проходити сертифікацію вчителям, які хочуть бути супервізорами

Відповідальні
МОН

Концепція створення єдиного методичного простору цифровізації

Має передбачати:

- створення порталу, на якому вчителі та методисти можуть обмінюватися розробленими сучасними електронними методичними матеріалами щодо використання цифрових інструментів та сервісів у освітньому процесі;
- розроблення критеріїв оцінювання якості таких матеріалів.

Відповідальні
МОН

Концепція створення єдиної системи електронного управління та електронного документообігу в ЗСО та установах системи середньої освіти

Містить:

- опис складових єдиної системи електронного управління та електронного документообігу;
- умови та вимоги до її впровадження;
- опис технічних характеристик і критеріїв її оцінювання з урахуванням можливості синхронізації із суміжними розробками.

Відповідальні
МОН

2023

Положення про фінансування, створення й використання електронних підручників

Умови використання електронних підручників у освітньому процесі, критерії фінансування закупівлі сучасних електронних підручників

Відповідальні
МОН

Концепція проведення моніторингу цифрової готовності

Особливості запровадження в усіх ЗСО інструменту для самооцінювання рівня готовності закладу до цифрової трансформації освітнього процесу та створення програми цифрової трансформації освіти

Відповідальні
МОН

Дорожня карта реформи базової та профільної школи

Оцінювання якості освіти

Мета: Стабілізована й гармонізована система підсумкових оцінювань на ключових етапах загальної середньої освіти.

Основні цілі й завдання:

Переформатування чинної системи підсумкового оцінювання:

- Реалізація стратегії розвитку освітніх оцінювань²², розроблення стратегії розвитку освітньої діяльності шкіл;
- Підготовка комплектів матеріалів для проведення ДПА на етапах завершення початкової, базової та профільної освіти;
- Розроблення спеціалізованих програмних продуктів для збирання даних і розміщення там матеріалів ДПА;
- Підготовка звітів та рекомендацій за підсумками міжнародних, національних та локальних моніторингових досліджень.

Покращення методичної підтримки проведення зовнішнього та внутрішнього оцінювання якості освітньої діяльності шкіл:

- Методична підготовка експертів щодо написання якісних висновків та дієвих рекомендацій за результатами інституційних аудитів;

- Розроблення інструментів для вимірювання навчальних досягнень учнів під час інституційних аудитів;
- Розроблення методики збирання та опису позитивних практик під час інституційних аудитів, забезпечення їх поширення серед шкіл;
- Розроблення порадики для шкіл і засновників щодо роботи з рекомендаціями за результатами аудитів;
- Методична підтримка директорів шкіл щодо практичного впровадження внутрішньої системи забезпечення якості освіти.

Запровадження тестувань у цифровому форматі:

- Цифровізація процедур узагальнення результатів інституційного аудиту (запуск системи Evaluate);
- Розроблення механізмів оцінювання навчальних досягнень учасників оцінювань, проведення досліджень якості освіти, інших стандартизованих тестувань із використанням цифрових технологій;
- Створення мережі екзаменаційних центрів (ЕЦ);
- Реалізація окремих освітніх оцінювань і тестувань із використанням комп'ютерної техніки на базі мережі екзаменаційних центрів.

²² Стратегія розвитку освітніх оцінювань у сфері загальної середньої освіти в Україні до 2030 року, Український центр оцінювання якості освіти, 2019

Дорожня карта реформи базової та профільної школи

Дорожня карта реформи базової та профільної школи

Комплект матеріалів для проведення локальних моніторингових досліджень серед учнів 8-х класів на комп'ютерній основі

Комплект має містити:

- програми моніторингу з таких галузей як державна мова (рідна або друга), рідна мова (як додаткова – для ЗЗСО / класів із навчанням мовами корінних народів та національних меншин), математика, комп'ютерна грамотність;
- характеристики моніторингових інструментів;
- методичні рекомендації щодо проведення моніторингу;
- тестові роботи, придатні для завантаження в комп'ютерне тестове середовище;
- інструкції з перевірки та оцінювання тестових робіт;
- навчальні матеріали щодо організації та проведення моніторингу, використання результатів.

Відповідальні
МОН, НАПНУ, УЦОЯО

Запровадження комп'ютерної системи для проведення моніторингу в 6-х та 8-х класах

Функціональне для учнів відповідного віку тестове середовище та супровідний функціонал для збирання та опрацювання даних

Відповідальні
МОН, УЦОЯО

Мережа Екзаменаційних центрів

Центри, у яких можна без засторог проводити освітні оцінювання високих ставок

Відповідальні
МОН, Мінфін,
УЦОЯО

УЗАГАЛЬНЕНИЙ ГРАФІК ЗАПРОВАДЖЕННЯ РЕФОРМИ

Дорожня карта реформи базової та профільної школи

Зміст

Професійний розвиток

Мережа

Інклюзія

Цифровізація

Оцінювання якості

2023

Розроблено та затверджено Державний стандарт старшої профільної школи за двома спрямуваннями: академічний та професійний

Проведення Міжнародного порівняльного оцінювання тенденцій у природничо-математичній освіті (TIMSS)

2024

Затверджено типові освітні програми для професійних та академічних ліцеїв для старту роботи над модельними програмами, підручниками, іншими освітніми матеріалами та підвищенням кваліфікації вчителів

Моделювання та створення мережі наукових ліцеїв

Проведення моніторингових досліджень на комп'ютерній основі серед учнів 6-х класів

Створено єдину системи електронного управління та електронного документообігу в ЗСО та установах системи середньої освіти

2025

Старт підвищення кваліфікації вчителів та керівників академічних і професійних ліцеїв

Участь у міжнародному дослідженні PISA-2025

2026

ВЕР.: Завершено підготовку до старту пілотування Державного стандарту профільної загальної середньої освіти: наявні модельні навчальні програми, підготовлено мережу пілотних шкіл та освітні матеріали до них, підвищення кваліфікації вчителів пілотних класів, обладнання. Проведення пілоту

Завершено обов'язкове підвищення кваліфікації педагогів базової середньої освіти

Завершення формування мережі, кадрового складу й обладнання профільних ліцеїв

Проведення моніторингових досліджень на комп'ютерній основі серед учнів 8-х класів

Працює мережа Екзаменаційних центрів (тестування на комп'ютерній основі)

УЗАГАЛЬНЕНИЙ ГРАФІК ЗАПРОВАДЖЕННЯ РЕФОРМИ

Дорожня карта реформи базової та профільної школи

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Нова українська школа

ДОРОЖНЯ КАРТА РЕФОРМИ БАЗОВОЇ ТА ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ

Проект для обговорення

Підписано до друку 22.10.2021 р.
Формат 60х84/8.
Ум. друк. арк. 5,35.
Тираж 100 пр.

ТОВ «АКМЕ ГРУП», вул. Петра Сагайдачного, буд. 12, м. Київ, 04070.
Свідоцтво про внесення суб'єкта до Державного реєстра видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4931 від 07.07.2015 р.

Матеріал відображає позицію авторів
і не обов'язково збігається з позицією
Міжнародного Фонду «Відродження».

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

